

Det store spørgsmål

af Cecilie Banke

Amerikaneren Norman G. Finkelsteins bog om Holocaust-industrien rejser måske en relevant debat, men giver ingen svar på det spørgsmål, som for en europæer forbliver det vigtigste. Hvordan kunne Holocaust ske?

Ny bog

I en kommentar til historien om massakren i landsbyen Jedwabne, hvor 1.600 jøder blev myrdet af deres polske naboer, skriver den tidligere dissident og nuværende chefredaktør Adam Michnik, at også han føler et ansvar for denne grusomme forbrydelse. Selvom han er jøde, og derfor kunne have været blandt ofrene, og selvom det er sket for 60 år siden, mens Polen var besat af Nazi-Tyskland, føler han sig som polak ansvarlig. Han kan ikke fralægge sig den skyld, der stadig ligger som en stor, sort skygge over Europa og gør alle inklusive ham til medansvarlige.

Michniks skyldbevidsthed er en af grundene til, at den amerikanske politolog, Norman G. Finkelsteins meget omdiskuterede bog, Holocaustindustrien, ikke fungerer i en europæisk kontekst. Den virker malplaceret og perifer, og kan kun være blevet oversat til dansk, fordi den har en provokerende titel. Finkelsteins bog er nemlig ikke særlig god. Den er rodet og ustruktureret og bygget op omkring en tvivlsom idé, der udført kommer til at ligne den rene konspirationsteori, hvis eneste formål er at kaste dårligt lys over den rige jødiske lobby i USA. Og det er måske interessant for en amerikansk læser, men det virker ikke rigtigt i Europa, hvor Holocaust er del af en helt anden virksomhed.

Myten om Holocaust

I USA tjener Holocaust-industrien til at fastholde forestillingen om et forfulgt folk, der var genstand for en unik lidelse uden sammenligning. I hvert fald ifølge Finkelsteins fremstilling. Den består af en udbredt mængde film, bøger, tv-programmer, museer og mindedage, som altsammen er vokset i et bemærkelsesværdigt omfang siden Seksdageskrigen i 1967. Efter den krig blev Israel og dermed også jøderne en del af det amerikanske fællesskab, og de behøvede derfor ikke længere at værne om den tavshed, der ellers havde omgærdet Holocaust. Tværtimod var Seksdageskrigen startskuddet til opbygningen af en myte, hvor selve hændelsen Holocaust blev operationel i et politisk spil. Den myte vil Finkelstein gøre op med. Den skygger for sandheden og fremhæver de forkerte ofre.

I Europa tjener opmærksomheden og interessen for Holocaust et andet formål. Den er del af et større sorgarbejde, der bl.a. skal besvare det store spørgsmål "hvorfor". For hvordan kunne så grusom og samtidig så veltilrettelagt en forbrydelse ske i det Europa, der ellers anså sig selv for at være båret af idealer om frihed og lighed, næstekærlighed og humanisme? Hvordan kunne udryddelsen af fem-seks millioner jøder, omkring 700.000 sigøjnere, 90.000 handicappede, flere tusinde homoseksuelle og forkert tænkende være mulig i så udviklet en civilisation, hvor barbariet for længst var blevet anset for udryddet? Hvor kom dette mørkets hjerte fra, der så pludseligt opstod i midten af kontinentet? Den gåde er stadig lige ubegribelig, og bliver nok aldrig helt begribelig. Ikke desto mindre er ethvert forsøg på at forstå vigtigt, for det er med til at gøre Holocaust til en del af den europæiske kollektive erindring, som man til enhver lejlighed kan aktivere for at undgå en gentagelse.

I Europa kan interessen for og opmærksomheden omkring Holocaust ikke være en

industri, sådan som Finkelstein påstår, at den er i USA. Al forskning, oplysning og ihukommelse er tværtimod del af denne bearbejdningsproces, der med langsomme skridt skal føre europæerne hen mod en erkendelse af, at dette rent faktisk fandt sted hos os. Derfor afholder man f.eks. i flere europæiske lande, måske snart også i Danmark, en mindedag for Holocaust på den dag, da russerne befriede Auschwitz. Den 27. januar 1945 mistede Europa sin uskyld. Det er en særlig dag, for den skal minde europæerne om, hvad deres civilisation kan præstere af barbari og ondskab.

Læren fra Holocaust

Sådan er læren fra Holocaust. Men Finkelstein vil en anden lære. Han siger, at det kan blive for meget med al den oplysning om Holocaust. Det forstyrrer den gravfred, der ellers burde hvile over disse millioner af døde, og giver et falsk billede af noget, som i den grad fortjener sandhed. Og det fastholder forestillingen om jødernes lidelse som enestående i den samlede historie, hvilket er forkert, skriver Finkelstein med rette, for ingen lidelse er større en anden. Men Finkelsteins argumentation er svag, og kommer til at fremstå som en forsmået intellektuells beklagelser over, at hans moder som et af ofrene kun modtog 3.500 dollar i erstatning, mens andre har modtaget langt større summer.

Det er selvfølgelig en uretfærdighed, som er til at forstå, men den overskygger ikke den enorme uretfærdighed, som Holocaust i sig selv er. Og derfor virker Finkelsteins detaljerede udpensling af erstatningssummernes uretfærdige placering på de forkerte steder i de forkerte hænder uvedkommende i den store sammenhæng. For kan disse lidelser, der skete for over 60 år siden, i det hele taget erstattes? Og kan man finde den rette kompensation?

De spørgsmål er Finkelsteins bog med til at rejse, og det giver anledning til en refleksion over, om disse erstatninger er et forsøg på at købe sig fri af den skyld, som europæerne uanset hvad, altid vil bære rundt på. Om man så gav ofrene 30 milliarder, ville det aldrig besvare det store spørgsmål, hvordan kunne det ske? Men her efterlader Finkelstein ingen svar. Han skaber kun mere forvirring i en europæisk debat, der allerede er bragt ud af fatning af folk, der benægter Holocaust, og andre folk, der ud fra hver deres politiske ståsted kæmper om, hvilket system, der nu var det mest uhyrlige, nazismen eller kommunismen trods det, at begge systemer er bygget op omkring den samme tankefigur. En tankefigur, som i den grad må siges at være et resultat af den europæiske civilisation, nemlig forestillingen om, at man via videnskab og fornuft kan skabe et bedre samfund. Den tankefigur skal europæerne fortsat værne sig selv imod, og her tjener Holocaust som et lærerigt eksempel på, hvad ideer kan føre til.

Norman G. Finkelstein: Holocaustindustrien. Refleksioner over udnyttelsen af jødernes lidelser. Oversat af Ole Steen Hansen. 158 s., 249, 95 kr. Høst & Søn

Denne artikel har været bragt i *Information* onsdag den 28. marts 2001